

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО
ПРОГРАМА ЗА РЕФОРМИРАНО ГИМНАЗИСКО ОБРАЗОВАНИЕ**

НАСТАВНА ПРОГРАМА

ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ЛИТЕРАТУРА

ЗА I ГОДИНА

Скопје, мај 2001 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ЛИТЕРАТУРА
ГИМНАЗИСКО ОБРАЗОВАНИЕ

1.2. Година (фаза) на изучување на наставниот предмет: прва година (а потоа континуирано и во следните години)

1.3. Број на часови на наставниот предмет

- број на часови неделно (неделен контакт): 4 часа
- број на часови годишно (квота на изучување): 144 часа

1.4. Статус на наставниот предмет: задолжителен

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

2.1. ОПШТИ ЦЕЛИ

Учениците ги прошируваат и продлабочуваат знаењата од областа на македонскиот јазик и од македонската и светската литература како основа на идниот интелектуалец кој, определувајќи се за различни идни професии, ќе го има оптимумот знаења и способности од областа на јазикот и литературата за да биде способен за логично мислење, коректна комуникација во усна и пишувана форма, како и за самостојно пишување на организиран текст од определена област. Оваа основа што ја дава предметот има предуслови за солидна специјализирана надградба на сите филолошки групи.

- Учениците ги користат нормите и го усвојуваат кодот на македонскиот стандарден јазик и неговите функционални стилови;
- ги разбираат и ги употребуваат функциите на јазикот како најсовршено средство за комуникација во литературата, културата и науката;
- умеат самостојно усно и писмено да ги изразуваат своите знаења, чувства, мисли, ставови и сфаќања;
- создаваат навика, по пат на автоматизам, да ги почитуваат нормите на македонскиот стандарден јазик во сопственото изразување и да ги согледуваат и коригираат кај другите;

- ја развиваат и зацврстуваат свеста за значењето на македонскиот стандарден јазик како основен, клучен белег на националниот идентитет и припадност на македонската јазична заедница;
- усвојуваат позитивни знаења од теоријата и историјата на литературата (термини, поими, факти, теории), како и методолошки и вредносни знаења (аналитичко-интерпретативни), со што ќе бидат способни и ќе умеат самостојно, творечки да комуницираат со литературните дела од македонската и од светската литература;
- умеат своите јазично-литературни и општокомуникациски знаења, умеења и способности да ги користат за доживување, разбирање и критички однос кон медиумите (театарот, филмот, печатените и електронските медиуми);
- усвојуваат аксиолошки (естетски, етички) системи компатибилни со фундаменталните вредности на демократското општество;
- ги развиваат своите емоционални и интелектуални способности и умеења (емоционална зрелост, интелектуална зрелост);
- развиваат и усвојуваат општествено прифатливи карактерни особини и модели на однесување (социјална зрелост).

2.2. ПОСЕБНИ ЦЕЛИ

- Учениците го развиваат активното слушање во функција на вистинската комуникација;
- умеат да ја дефинираат темата на слушнатиот текст и да ја определат темата за сопствениот исказ, како и да препознаат тема, структура и функција на даден текст;
- умеат да ги продлабочат добиените знаења во врска со говорните способности од основното образование (наставникот инсистира на рedefинирање и продлабочување на претходните форми на работа за здобивање говорни способности: читање, рецитирање, кажување, раскажување, прераскажување, известување, опишување);
- умеат да истражуваат на дадена тема, да селектираат материјал и да го организираат во артикулиран текст кој ги почитува правилата на техничка организација на коректен текст;
- умеат да го покажат својот креативен потенцијал во различни литературни и нелитературни жанрови, поттикнати од наставникот.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење на наставата по овој предмет и за реализирање на наведените цели неопходно е учениците солидно да ги усвоиле наставните содржини од основното образование од истоимениот предмет. Со оглед на тоа што предметот

ги конципира своите содржини како проширување, продлабочување и рedefинирање на знаењата – дефиниции на поимите/термините од областа на јазикот и литературата наставникот е должен да ги провери знаењата и умеењата на своите ученици и да реагира на нив со часови за повторување.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

Образовниот процес е структура во која рамноправно учествуваат подрачјата Јазик (44 часа), Литература (44 часа). Предметот *Македонски јазик и лиџерајџура* е темелен општообразовен предмет кој интегрира во себе две самостојни подрачја: Јазик и Литература, застапени со еднаков број часови, чии содржини се реализираат како нераскинливо единство. Ова произлегува од заедничките функционални и дидактичко-методски цели (јазично- перцептивните и литературно-перцептивните способности и умеења на учениците, изразните способности и умеења на учениците поврзани со рецепцијата и креацијата на најразлични видови текстови, јазикот како основа на литературата и литературата како најсложен јазичен код).

4.1. Области и содржини

Јазик: *Наука за јазикот, историски развојок на македонскиот јазик, фонетика и фонологија, акцент, правоговор, правопис.*

Литература: *Теорија на лиџерајџурата, поим за џекст, теорис за настанокот на умеењата, ироучување на лиџерајџурата, фолклорот и митот, поезија, лирика, епика, драма, лиџерајџурно-научни видови и џублицистика, историја на лиџерајџурата, најстариите лиџерајџури на светот, старогрчка лиџерајџура, староримска лиџерајџура, средновековна (европска) лиџерајџура, средновековна словенска писменост и лиџерајџура.*

4.2. Структурирање на содржините за учење

ПОДРАЧЈЕ: ЈАЗИК			
Области и содржини	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација
<p>Наука за јазикот</p> <p>Јазикот како систем од знаци за меѓучовечко општење. Функциите на јазикот</p> <p>Национален (општонароден) јазик. Дијалектите на националниот јазик. Стандарден (литературен) јазик</p> <p>Видови писма</p>	<p>Ученикот:</p> <ul style="list-style-type: none"> – да ги разбере дефинициите на знакот и на општењето (комуникацијата); дефиницијата на јазикот како систем од знаци за општење меѓу луѓето; да ги разликува функциите на јазикот, почнувајќи од референцијалната (содржинската) па сè до поетската. – Да ги препознава карактеристиките на националниот јазик; народните говори како основа за стандардниот јазик; да го препознава карактерот на народните говори и на стандардниот јазик; да развива позитивен однос кон народните говори. – да се запознае со писмото како цивилизациска придобивка, со посебен осврт врз развојот на фонетското писмо. 	<p>Примена на:</p> <ul style="list-style-type: none"> – вежби со покажување на различни системи на комуникација (компарирање на различни медиуми); – текстови со примери за различните функции на јазикот (обраќање, заповед, извици; литературни и комуникативни текстови). – Текстови, звучни записи со примери за илустрација на разликите меѓу народните говори и нормата, вежби со промена на дијалектен текст во стандарден и обратно, како и вежби со интрадијалектна промена. – Текстови за споредба на видовите писма. 	<p>Со сите предмети со истакнување на важноста на знаците за човечкиот живот.</p> <p>Со сите предмети – се потенцира важноста на националниот јазик како поврзувач на сите припадници на едно општество.</p> <p>Со историјата, историјата на уметноста.</p>

<p>Истiориски развiiтoк на македонскиот jазик</p> <p>Македонскиот jазик во семејството на (jужно) словенските jазици.</p> <p>Почетоци на словенската писменост; старословенскиот jазик</p> <p>Македонската варијанта на црковнословенскиот jазик</p> <p>Фонетика и фонологија</p>	<p>– Да ги препознава словенските jазици, преку нивните специфични белези.</p> <p>– Да ја осознае дијалектната основа на првиот општословенски литературен / писмен jазик: народниот говор на македонските Словени од околината на Солун, да има сознанија за азбуките на старословенскиот jазик: глаголицата и кирилицата, за првите евангелија преведени од грчки на старословенски, како и за дејноста на свети Климент Охридски, во рамките на Охридската книжевна школа.</p> <p>– Да ги согледа деталите за вториот период од развикот на словенската писменост и за варијантите (редакциите) на црковнословенскиот jазик. Ја знае улогата на Охридската и на Лесновската школа.</p> <p>– Да ја забележи и разбере разликата во пристапот кон гласовната страна на jазикот во рамките на фонетиката и во</p>	<p>– Текстови за споредба на белезите на различните словенски jазици; звучни записи на различни словенски jазици.</p> <p>– Текстови за илустрација на разликите на двете старословенски писма. Факсимили од најстарите текстови.</p> <p>Ракописи за илустрација на македонската рецензија на црковнословенскиот jазик и за споредба со текстови од старословенскиот период.</p>	<p>Со историјата.</p> <p>Со историјата и со историјата на религиите.</p> <p>Со историјата и со историјата на уметноста.</p>
---	---	---	---

<p>Глас и фонема. Глас и буква</p>	<p>рамките на фонологијата, да ја осознава функцијата на говорните органи и нивното функционирање при создавањето на гласовите, да ја осознава смислоразликувачката функција на фонемата, да ја утврдува разликата меѓу гласот и неговиот графиски знак – буквата.</p>	<p>Вежби за артикулација на гласовите; звучни записи на коректно и некоректно артикулирање. Вежби со употреба на различни фонеме кои генерираат различни значења.</p>	<p>Со музиката.</p>
<p>Поделба на гласовите: самогласки и согласки. Поделба на самогласките и на согласките</p>	<p>– Да ги разликува трите поделби на самогласките. (Одделно внимание му се посветува на слоготворното <i>p</i>.) Ученикот да ги знае критериумите за поделба на согласките и соодветните класификации, да го владее правописот на самогласките и на согласките, особено на оние во врска со кои се јавуваат грешки и колебања.</p>	<p>Шема на гласовниот систем, шеми на соодветните гласовни поделби; вежби за утврдување на слоготворното <i>p</i> и за корекција на правописните и правоговорните грешки.</p>	
<p>Гласовни промени</p>	<p>– Да умее да ги објасни причините за гласовните промени: едначење по звучност, редување и испуштање на гласовите и да знае дека обеззвучувањето на звучните согласки на крајот на зборот се карактеризира како особеност на говорната форма на јазикот, со оглед на фактот дека не се одбележува во пишуваната форма.</p>	<p>Вежби за илустрација на гласовните промени (во говорна и пишувана форма.)</p>	<p>Со историјата.</p>

<p>Акценти</p> <p>Акцентот во македонскиот литературен (стандарден) јазик</p> <p>Акцентски целисти: видови</p> <p>Правоговор Изговор на самогласките и на согласките</p>	<p>– Да прави споредба на видовите акцент во различните јазици; да прави разлика дека некои зборови поседуваат акцент, а некои не; ги забележува особеностите на акцентот во македонскиот стандарден јазик и отстапувањата од третосложното акцентирање.</p> <p>– Да ја објасни причината за појавата на акцентските целисти и нивната важност во рамките на говорната форма на јазикот, но и причината за нивното напуштање во современата фаза од развитокот на македонскиот стандарден јазик;</p> <p>– да ги репродуцира видовите акцентски целисти.</p> <p>– Да се обидува да ја усогласи сопствената артикулација, условена од сопствениот идиолект, со правилата на артикулацијата во нормата.</p>	<p>Вежби (говорни, пред сè) за местото на акцентот во македонскиот стандарден јазик. Вежби за акцентирање на различни видови зборови – адаптирани и неадаптирани (исклучоци) зборови со туѓо потекло.</p> <p>Вежби за правилно усвојување на акцентските целисти. Текстови со намерни грешки за корекција на овој вид грешки.</p> <p>Вежби, звучни записи за корекцијата на сопствената артикулација на учениците.</p>	<p>Со музиката.</p>
--	--	--	---------------------

<p>Акцентот и акцентските целости во говорната форма на јазикот</p>	<p>– Да го применува третосложното акцентирање, карактеристично за македонскиот стандарден јазик, без оглед на местото на акцентот во неговиот роден говор.</p>	<p>Вежби со слушање на коректно акцентирање (артисти, спикери...). Вежби со читање (групна работа со коментар на квалитетот на презентацијата).</p>	<p>Со сите предмети – со потенцирање дека без оглед на идната професија, секоја област на човековото дејствување бара правилна јазична артикулација.</p>
<p>Правопис</p>			
<p>Употреба на голема буква</p>	<p>– Да ги утврдува и ги проширува знаењата од оваа област, добиени во основното образование.</p>	<p>Писмени вежби со намерни грешки. Текстови од различен извор за групна корекција со коментар и вреднување. Инсистирање на разликите меѓу македонскиот и англискиот правопис во врска со употребата на големата буква.</p>	<p>Со сите предмети – владеењето на правописот овозможува коректно и прецизно запишување на своите мисли и соодветна комуникација во пишувана форма.</p>
<p>Слеано и разделно пишување на зборовите</p>	<p>– Да умее да создава сложени зборови и за различното бележење на одделните видови сложени зборови.</p>	<p>Вежби за слеано и разделно пишување, за делење на зборот на крајот од редот (поврзување со делењето на зборовите на слогови).</p>	
<p>Делење на зборот на крајот од редот</p>	<p>– Да ги користи правилата за делење на зборот на крајот од редот, како и правилата за употреба на црточката.</p>	<p>Вежби за утврдување на правилата за делење на зборот.</p>	
<p>Скратеници и скратување на зборовите</p>	<p>– Да ги користи соодветно правилата за скратување на различните видови зборови и начините на нивно бележење и читање.</p>	<p>Вежби за утврдување на скратениците.</p>	
<p>Транскрипција на туѓите имиња</p>	<p>– Да ги користи начините на предавање на туѓите имиња со македонско писмо (од класичните, од словенските, како и од др. јазици).</p>	<p>Вежби за транскрипција на туѓите имиња со македонско писмо. (Примери од правописот и од печатот).</p>	

<p>Интерпункциски и правописни знаци</p>	<p>– Правилно да ги применува интерпункциските и правописните знаци.</p>	<p>Текстови од различен вид и извор (печат, учебници по различни предмети, книги за лектира) како илустрација за правилната и неправилната употреба на интерпункциските и на правописните знаци. Текстови со намерни грешки (без интерпункциски знаци и без големи букви) за проверка на способноста на ученикот за коригирање на правописните и интерпункциските знаци и за определување на логичната граница на исказот.</p>	
--	--	--	--

ПОДРАЧЈЕ: ЛИТЕРАТУРА (44 часа)			
Области и содржини	Цели	Дидактички насоки	Корелација
<p>ТЕОРИЈА НА ЛИТЕРАТУРАТА</p> <p><i>Поим за шекспир.</i> Односот на јазикот и литературата</p> <p><i>Теории за насипанокопи на уметността.</i> Литературата како уметност</p> <p><i>Проучување на литературата.</i> Наука за литературата (Односот на дисциплините кои се занимаваат со проучување на литературата и на јазикот: теорија на литературата, историја на литературата, литературна</p>	<p>Ученикот:</p> <ul style="list-style-type: none"> – да го разбира значењето на текстот во најширока смисла. Литературниот текст ги има белезите на литерарноста со што се дефинира како уметнички. Јазикот се разликува од секојдневната комуникативна функција и во литературата добива естетска функција. – Да ја разбира синкретичната состојба на уметностите и да ги знае белезите на литературата како уметност. – Да ја разбира литературата како уметност и науката за литературата како опис на нејзините белези низ основните дисциплини кои се занимаваат со проучување на литературата од различен аспект; познавајќи ја врската меѓу јазикот и литературата ги разбира и дисциплините кои ја проучуваат оваа врска (особено стилистиката, 	<p>Текстови од различни области кои ќе се споредат со литературни фрагменти. Вежби за согледување на комуникативната и естетската функција на јазикот.</p> <p>Шематско прикажување на уметностите и на нивните јазици.</p> <p>Текстови од соодветните дисциплини со кои ќе се илустрираат соодветните содржини.</p>	<p>Со сите предмети бидејќи знаењата од сите области се усвојуваат преку медиумот текст.</p> <p>Со историјата и со сите други уметности.</p> <p>Со егзактните науки и со уметностите бидејќи литературата е уметност која прави обид да развие егзактен опис на своите белези во науката за литературата.</p>

<p><i>кријатика, сџилисџика; линџвисџика, семиологија)</i></p> <p><i>Фолклорот и митот како извори за литератџураџа</i></p> <p>Поделби на литератџурата а) според авторството (анонимна и авторска) б) според дискурсот/-начини на пишување (поезија и проза) в) според дијахронски принцип (литературни концепти/правци/период) г) според иманентните белези (родови, видови / жанрови)</p> <p><i>Поезија (сџих)</i></p>	<p>семиологијата – како наука за најопштиот систем на јазиците).</p> <p>– Да ги утврди своите знаења за фолклорот и митот како извори за литературата.</p> <p>– Да ги систематизира веќе научените поделби на литературата и да ги разликува критериумите на тие поделби; да умее да даде примери за секоја од постоечките класификации на литературата.</p> <p>– Да прави разлика меѓу начините на пишување на литературата (стих и проза) и да знае дека историски стихот е постар дискурс.</p>	<p>Текстови (фолклорни и авторски, мит и негова обработка) за споредба.</p> <p>Шеми за повторување и утврдување на веќе изучуваните поделби на литературата.</p> <p>Текстови со кои ќе се покажат разликите меѓу стихот и прозата. Текстови со намерни грешки. Прозен текст отпечатен во стихови и обратно со што учениците ќе ги согледаат внатрешните белези на овие типови дискурс.</p>	<p>Со историјата, со културата воопшто, со фолклорот и етнологијата.</p> <p>Со историјата и со историјата на уметноста.</p> <p>Со музиката.</p>
---	---	--	---

<p><i>Лирика</i> (лирски субјект, композиција на песната, ритам, гласовни совпаѓања, рима, слободен стих, песни во проза; тема/мотив; лирски форми; фигури)</p>	<p>– Да умее да ја дефинира лириката според нејзините дистинктивни признаци во однос на другите родови; – да ги разликува традиционалните лирски форми (химна, ода, епитаф, епиграм, елегија) и песните според тематската поделба (патриотски, описни, љубовни, социјални, религиски). Дијалектна поезија.</p>	<p>Текстови со кои ќе се покажат белезите на лириката. Текстови за дефинирање и препознавање на традиционалните лирски форми и рedefинирање, низ одбрани нови примери, на веќе усвоените знаења за тематската поделба на лириката.</p>	
<p><i>Епика</i> (стих: проза) (наратор, настан, ликови, ритам, епски формули), епски видови во стих – епска песна, еп) и во проза – едноставни форми: мит, легенда, сказна, сага, пословица, поговорка; роман, расказ/кус, кус расказ</p>	<p>– да умее да ја дефинира епиката според нејзините белези и да ја согледува разликата меѓу стихот и прозата во рамките на епскиот дискурс.</p>	<p>Текстови во кои ќе се покажат структурните елементи на епиката. Примери за илустрација на знаењата за жанровската поделба на епиката.</p>	<p>Со историјата.</p>
<p>Лирско-епски видови (балада, романса, поема)</p>	<p>– Да ги систематизира претходните знаења за лирско-епските видови со попрецизно дефинирање на лирските и епските белези.</p>	<p>Текстови за илустрација на лирско-епските жанрови со вежби за препознавање и дефинирање на лирското и епското во нив.</p>	<p>Внатрешна корелација на лирскиот и на епскиот жанр.</p>
<p><i>Драма</i> (стих: проза) (отсутен наратор, дијалог, конфликт, времето и просторот</p>	<p>– Да умее да ја дефинира драмата како еден од родовите на литературата со свои специфични белези. Да добие претстава за тоа</p>	<p>Текстови (антички, ренесансни, класицистички, современи) за илустрација на универзалните и историски определените белези на</p>	<p>Со историјата, со историјата на театарот.</p>

<p>во драмата; драмски видови – трагедија, комедија и современа драма)</p> <p><i>Литературно-научни видови и публицистика</i> (есеј, расправа, статија, биографија, автобиографија, патопис; репортажа, фелтон, полемика)</p> <p>ИСТОРИЈА НА ЛИТЕРАТУРАТА <i>Најстариите литературни споменици</i></p> <p>Египетска литература Сумерска литература</p> <p><i>Гилгамеш</i></p> <p>Хебрејска литература Библија. Стар и Нов завет</p>	<p>дека дискурсот во драмата историски, од стих минал во проза.</p> <p>– Да ја спореди и разликува врската на литературниот и научниот текст која се остварува во литературно-научните видови и во публицистиката; да ги разликува определените жанрови според нивните белези.</p> <p>– Да го согледува дијахронискиот развој на литературата; да ги знае податоците за најстарите сочувани книжевни споменици од египетската и сумерската литература.</p> <p>– Да ги согледа и наведе белезите на епот (пример на „Гилгамеш“)</p> <p>– Да ги препознае белезите на хебрејската литература и на Стариот завет како дел од Библијата, светата книга на христијаните која извршила огромно влијание врз западната култура; да ја разбира Библијата и</p>	<p>драмата. „Поетика“ на Аристотел со дефиницијата на драмата.</p> <p>Текстови за илустрација на разликите меѓу овие жанрови со вежби за препознавање на белезите на определен жанр.</p> <p>Текстови – сумерски епови; песни од египетската литература. „Гилгамеш“ – со повторување на епските белези на текстот и со иницирање на покажување примери во текстот.</p> <p>Библија или извадоци од старозаветни текстови – укажување на книжевните жанрови во неа (псалм, басна, анакреонтска песна, љубовна песна) и од новозаветните текстови</p>	<p>Со егзактните предмети.</p> <p>Со историјата и историјата на уметноста.</p> <p>Со историјата.</p> <p>Со историјата, со историјата на религијата.</p>
--	--	---	---

<p>Преглед на другите ориентални литератури</p>	<p>како литературен текст – зборник на литературни жанрови (Стар завет) и текст со иста приказна раскажана од четворица различни наратори (евангелијата во Новиот завет).</p> <p>– Да ги согледа вредностите на персиската, индиската, кинеската и јапонската литература.</p>	<p>– параболи, мудри изреки. Споредба на евангелија од Новиот завет и барање на заедничките мотиви кои се раскажани на различен начин.</p> <p>Текстови – „Рубаи“, извадоци од „Махабхарата“, „Рамајана“, песни од најстарата кинеска и јапонска литература.</p>	<p>Со историјата.</p>
<p>Старогрчка литература Старогрчка митологија Родовите во старогрчката литература</p>	<p>– Да ги препознава белезите на најстарата европска литература со митологијата како нејзин извор и белезите на нејзините родови (со најрепрезентативните претставници).</p> <p>– Да умее да ги дефинира белезите на старогрчката епика; да умее да ги препознае белезите на Хомеровиот еп врз соодветни фрагменти од „Илијада“ и „Одисеја“ и да ги забележува заедничките белези на овој еп со „Гилгамеш“.</p>	<p>Текстови со најважните старогрчки митови (Грејвс, Китевски, Шваб). Шеми со поделбата на старогрчката литература. Вежби за препознавање на нивните белези.</p> <p>Фрагменти од „Илијада“ и „Одисеја“ и споредба со делови од „Гилгамеш“ (јуначки мегдан, чудесното во еповите, епски формули, ликовите на боговите)</p>	<p>Со историјата.</p> <p>Со историјата.</p>
<p>Епика: <i>Хомер</i></p> <p>Драма Трагедија, комедија, сатирска драма</p>	<p>– Да ја разбере дефиницијата на старогрчката драма и нејзината поделба на видови; да ја разбере митолошкото, политичкото и општественото значење на старогрчката трагедија; да ги знае основ-</p>	<p>Извадоци од „Поетика“ на Аристотел како поткрепа за утврдување на белезите на драмата. Шеми за поделбата старогрчката драма.</p>	<p>Со историјата.</p>

<p>Софокле: <i>Ојдий тиранин/Крал Едий</i></p>	<p>ните податоци за делата на Есхил, Софокле, Еврипид како најважни претставници на старогрчката драма.</p> <p>– Да умее да ги покаже белезите на старогрчката трагедија преку текстот на Софокле.</p>	<p>Коментари на митот за Едип и вежби за покажување на белезите на трагедијата во текстот на Софокле.</p>	<p>Со психологијата.</p>
<p>Лирика (преглед)</p>	<p>– Да ја дефинира поделбата на лириката на <i>йеена</i> и <i>рецијтирана</i> и ги разликува основните лирски жанрови и претставници на старогрчката литература од овој род.</p>	<p>Шема на поделбата на старогрчката лирика и текстови за илустрација на белезите на определен лирски жанр.</p>	<p>Со музиката (во историска и современа смисла).</p>
<p>Староримска литература (Преглед)</p>	<p>– Да ја согледа римската литература како континуитет на најстарата европска литература; да ги согледува сличностите на старогрчката и на римската митологија како и влијанијата и автентичните литературни дела во римската литература и ги знае најважните дела и автори од оваа литература.</p>	<p>Ученикот ја согледува римската литература како континуитет на најстарата европска литература. Ги согледува сличностите на старогрчката и на римската митологија како и влијанијата и автентичните литературни дела во римската литература и ги знае најважните дела и автори од оваа литература.</p>	<p>Со историјата.</p>
<p>Средновековна литература/ старословенска литература</p>	<p>– Своите систематизирани знаења за словенската писменост да ги постави во западноевропски средновековен контекст, пред сè од аспект на литературата; да знае основни податоци за животот на Кирил и Методиј.</p>	<p>Текстови од средновековната европска литература. Извадоци од „Сид“, „Слово за походот на Игор“, „Калевала“ и др. Извадоци од житијата на Кирил и Методиј.</p>	<p>Со историјата и со историјата на уметностите.</p>

<p><i>Панонски леџенди</i></p>	<p>– Да го согледува текстот преку правилата на жанрот и да умее да ги препознае во текстот.</p>	<p>Вежби за определување на средновековните белези на текстот. Текстови за илустрација.</p>	<p>Со историјата и со историјата на религијата и на Црквата.</p>
<p>Климент Охридски: <i>Похвала на нашиот блажен ѿаѿко и учѿиел ...</i></p>	<p>– да ги разбира белезите на жанрот похвала.</p>	<p>Споредба со античките оди и барање заеднички елементи. Симулација на похвала со соодветен лексички арсенал.</p>	<p>Со историјата и со музиката.</p>
<p>Црноризец Храбар: <i>За буквиѿе</i></p>	<p>– Да умее да ги открие податоците важни за улогата на св. Кирил во старословенската култура.</p>	<p>Интерпретација на текстот со барање на полемичкиот тон и полемичките аргументи на авторот на трактатот. Вежби со симулација на полемика на зададена тема.</p>	<p>Со лингвистиката, со историјата и со егзактните науки (општествените, кои полемизираат за определен став)</p>
<p>Средновековни жанрови</p>	<p>– Да ги наброи основните средновековни жанрови и да умее да ги препознае.</p>	<p>Текстови со примери за определените жанрови. Вежби за откривање на специфичните белези.</p>	<p>Со историјата, со историјата на религијата и на Црквата.</p>
<p>Средновековни скрипториуми од теренот на Македонија</p>	<p>– Да ги наброи поважните препишувачки центри од теренот на Македонија.</p>	<p>Текстови со примери на карактеристиките на определен скрипториум. Шеми на скрипториумите од теренот на Македонија со датирање и други белези.</p>	<p>Со историјата на уметностите и со туризмот, како и инсистирање на внатрешната корелација.</p>

Лекција:

1. Едно од евангелијата во Новиот завет
2. Плаут – „Скржавец“
3. „Тристан и Изолда“
4. „Шагренска кожа“ – Оноре де Балзак
5. „Вујко Вања“ – Антон Павлович Чехов
6. Народна македонска поезија (избор)
7. Современа македонска поезија (избор)

4.3. Наставни методи и активности на учење

Наставникот може да ги применува сите верифицирани методи во согласност со дефинираните цели. Му се препорачува засилување на проблемско-творечкиот методски систем, аналитичко-интерпретативниот и, по можност, корелативно-интеграативниот. Наставникот треба да иницира комплетно самостојна активност на учениците, да ги води кон смисловно-рецептивно и смисловно-активно учење и постојано треба да ги коригира механичко-рецептивното и механичко-активното учење како рецидиви на претходните едукативни системи и традиционалистичките настави, воопшто.

АКТИВНОСТИ НА НАСТАВНИКОТ

Наставникот е одговорен за организацијата и реализацијата на наставниот процес. Тој е задолжен да ја испланира наставата глобално, тематски и оперативно (фондот на часовите и нивната распределба дозволува креативност и еластичност на наставникот во реализацијата на целите). Наставникот е должен континуирано да се надградува и да ги следи новините од сопствената стручна област (лингвистика, наука за литературата, методика), како и да изготви инструменти за вреднување, пред сè, на сопствената работа, по што ќе биде подготвен за оценување на знаењата на своите ученици.

АКТИВНОСТИ НА УЧЕНИКОТ

Ученикот треба да биде поттикнат на континуирано активно следење на наставата со активно слушање кое подразбира негова реакција со соодветно поставени прашања, одговори и коментари во врска со наставните содржини. Ученикот треба со претходна подготовка да ја следи наставата. Наставникот го поттикнува читањето како основна активност за усвојување

нови содржини, но и како критичко читање при кое ученикот се обидува својот личен став да го изрази, да го аргументира и да го брани со помош на усвоените алатки за дескрипција на текст. Ученикот преку активноста пишување усвојува определени знаења, умеења и способности, темелни за неговиот иден живот.

4.4. Организација и реализација на наставата

- Во прва година се работат четири задолжителни писмени работи за кои се испланирани по 12 наставни часови (за техничка подготовка, изведба и поправка).
- Предметот *македонски јазик и литература* подразбира поделба на часовите за усвојување нови наставни содржини од областа на јазикот и литературата, како и една третина од часовите (20+20) за реализирање на функционалните цели на обете подрачја, со акцент врз самостојната работа на учениците (кои ги подразбираат знаењата, умеењата и способностите, дефинирани во општите, функционалните и во одделните цели на подрачјата).

4.5. Наставни средства и помагала

Реализацијата на Програмата подразбира солидна библиотека, медиотека, графички помагала, компјутерска техника и сл.

4.5.1. Наставни средства: според Стандардот за простор, опрема и наставни средства

4.5.2. Учебници и учебни помагала за учениците:

- учебник *по македонски јазик*
- учебник *по литература*
- *прирачник за литературно-теориски теми*
- *избор со задолжителни текстови*

4.5.3. Дополнителна литература за наставникот:

1. Бојковска, Стојка; Ѓуркова–Минова, Лилјана; Пандев, Димитар; Цветковски, Живко, *Македонски јазик, Скопје 2000*
2. Видоевски, Конески, Угринова-Скаловска, *Правопис на македонскиот јазик*
3. *Речник на македонскиот јазик* (со српскохрватски толкувања), Скопје 1986

4. Конески, Кирил, *Правоиисен речник, Скопје 1999*
 5. Минова-Ѓуркова, Лилјана, *Синџакса на македонскиот стандарден јазик, Скопје 2000*
1. Аристотел, *Поеџика. Скопје 1979*
 2. Гиро, Пјер, *Семиолоџија, Београд 1983*
 3. Дикро, Освалд; Тодоров, Цветан: *Енциклопедиски речник на наукиџе за јазикоџе, Скопје 1994*
 4. Тодоров, Цветан, *Поеџика, Скопје 1998*
 5. Иглтон, Тери, *Литературни теорис, Скопје 2000*
 6. Ќулавкова, Катица, *Теорија на книжевностџа, Скопје 1999*
 7. Ќулавкова Катица, *Фигураџивниот џовор и македонската поезија, Скопје 1984*
 8. Beker, Miroslav, *Suvremene knjiųevne teorije, Zagreb 1986*
 9. Група автори, *Речник књижевних термина, Београд 1986*

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Вреднувањето на резултатите е задолжително и се одвива според позитивните законски норми.

Напредувањето и оценувањето на учениците постојано се следи и се врши континуирано во текот на наставата, со обид на учениците оценувањето да им ја покаже реалната состојба во нивните знаења со што ќе се стимулираат за нивно перманентно продлабочување.

Усниот инструментариум се состои од одговори на прашања, поставување (ученички) прашања, самостојно изложување на доживувања и сфаќања, ставови и судови.

Пишуваниот инструментариум ќе претпочита писмени работи, објективни тестови на знаења, тестови на способности, особено на самостојни ученички текстови (есеј) во кои учениците ќе ги аплицираат научените нешта низ сопствениот, индивидуален израз.

Оценувањето се врши по определена тема, во текот на тримесечјето, полугодieto и крајот на годината.

За учениците кои покажуваат вонреден интерес и успех задолжително се организира додатна настава.

За учениците кои не ги усвојуваат во задоволителна мера знаењата, задолжително се организира дополнителна настава.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВАТА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Покрај условите пропишани во Законот за средно образование наставникот како:

- предавач: *соопштува информации, формулира проблеми, дефинира, соопштува, објаснува, демонстрира, прави врски меѓу поимите, го илустрира важноста и универзалноста;*
- организатор на наставата: *планира активности, поставља, формулира прашања, го определува времетраењето на активностите и др.;*
- партнер во педагошката комуникација: *дава мислење, иницира дијалог, мотивира, илустрира, објаснува, насочува дискусија, прави корелација со знаењата од областта на другите предмети;*
- оценувач: *објективно ги евалуира активностите на ученикот во областта на знаењето, како и на однесувањето на ученикот.*

6.2. Стандарди за наставниот кадар

Студиски групи на Филолошките, односно Филозофските факултети:

- Македонски јазик и книжевност – наставна насока;
- Македонски јазик и македонска книжевност – наставна насока;
- Македонски јазик, српски јазик и книжевност – наставна насока;
- Македонска книжевност и јужнословенски книжевности со македонски јазик како втор главен предмет (поранешната група Историја на книжевностите на народите на СФРЈ – наставна насока).
- Општа и компаративна книжевност – наставна насока (според програмата до 1993 година).

6.3. Стандард за простор и опрема

- Наставата се организира во училница или во кабинет, а по исклучок се проследува со придружни активности кои го менуваат местото на реализацијата (институции на културата, научни институции, природен амбиент и др.)

7. ДАТА НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: мај 2001 година

7.2. Состав на работната група:

1. Нада Николовска, самостоен педагошки советник во Бирото за развој на образованието на Република Македонија, раководител
2. д-р Лилјана Минова-Ѓуркова, професор на Филолошкиот факултет
3. д-р Јадранка Владова, доцент на Филолошкиот факултет
4. Тања Андонова-Митревска, професор во ДСУ гимназија „Јосип Броз-Тито“, Скопје
5. Александар Коцев, професор во ДСУ „Арсени Јовков“, Скопје

Консултанци:

1. Мите Стефановски, самостоен педагошки советник во Бирото за развој на образованието на Република Македонија
2. м-р Благоја Трајковски, самостоен педагошки советник во Бирото за развој на образованието на Република Македонија
3. Ѓорѓи Трајков, самостоен педагошки советник во Бирото за развој на образованието на Република Македонија
4. Илија Неделков, самостоен педагошки советник во Бирото за развој на образованието на Република Македонија

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: *1.09.2001 година*

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Наставната програма по предметот *македонски јазик и литература* ја одобри (донесе):

_____ со решение бр. _____ од _____ година.